

ЦІННІСНИЙ ПІДХІД ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Говорун Я.В., *гр. М-43*

Національна самосвідомість є вагомим фактором, що впливає на політичне та національне відродження України, формування українського суспільства та нації. Проблема розвитку національної самосвідомості українського народу є невідкладною і дуже актуальною.

Особливістю сучасного філософського знання є активне застосування ціннісного підходу до реальності як способу пізнання і розуміння людського буття. Філософське осмислення природи цінностей здійснює аксіологія.

Поняття "цінність" вперше з'являється наприкінці XVIII ст. у працях І.Канта, який протиставляв сферу моральності (свободи) сфері природи (необхідності). Цінності самі по собі, на думку вчених, не мають буття, у них є тільки значущість. Ціннісно-сміслові утворення є визначальними в структурі національної самосвідомості, оскільки виконують системотворчі функції.

Національна самосвідомість, як наслідок історичного генезису нації, водночас виступає необхідною умовою її повноцінного розвитку і прогресу. В. Старосольський в одній з своїх найвідоміших праць «Теорія нації» писав, що нація «будується на інстинктах «другого ступеня», типом яких є ідея; національна спільнота є суспільством вільним у тому значенні, що її існування відповідає волі її членів» [1, 92].

Національна самосвідомість українства є відображенням діалектики, історичного становлення й функціонування колективної свідомості і ціннісних відношень історичного суб'єкта до світу. Феномен свідомості є формою взаємин людини і буття, охоплюючи такі ціннісні стосунки як естетичні, релігійні, політичні, правові. Становленню й упорядкуванню самосвідомості нашого народу сприяло утвердження християнства, національно-визвольна боротьба, гуманізм та демократизм.

Сьогодні національна самосвідомість розуміється як соціоморальне самооцінювання власної етнічності в системі загальнонаціональних координат. Відбувається індивідуальне національно-психологічне самоусвідомлення, соціоморальне

самооцінювання і саморефлексія (схвалення ідеї національної єдності, співвідношення своїх поглядів, установок, цінностей з національною системою норм, цінностей, вимог, уподобань, ідеалів, пріоритетів та ін., ціннісно-смилова рефлексія власної етнічності), нормативно-ціннісна саморегуляція (усвідомлення свого місця в національній спільноті, відчуття належності до нації, обстоювання її інтересів, готовність до патріотичної самореалізації).

Для українського народу сьогодні характерним є наявність активної та пасивної національної самосвідомості і відмінність між цінностями прибічників таких позицій. Цінності патріотичного та соціального спрямування, суспільного визнання, толерантності є домінуючими у громадян з розвинутою національною самосвідомістю, тоді як цінності самоствердження, самореалізації у сімейному житті та цінності матеріального порядку є характерними при нерозвинутій національній самосвідомості. Різну міру прихильності до національних цінностей мають представники з регіонів України – від високої в Західному та Центральному регіонах до середньої і низької на Сході та Півдні України. Така тенденція є не досить сприятливою для формування в нашій країні повноцінної європейської нації.

Оцінка значущості цінностей для розвитку суспільства показує, що найбільшу високу оцінку отримують такі цінності як: духовність – 73%, сімейні цінності – 71%, свобода – 70%, мир і злагода – 68%, національно-культурні цінності – 68%, патріотизм – 67%. Цінностями другого ешелону виступають: гуманізм – 53%, матеріальні цінності – 50%, релігійність – 48%, християнські цінності – 44%, європейські цінності – 43%. При порівнянні цінностей українців та інших європейських націй прослідковується виразне домінування серед українців цінностей безпеки. Отже, українцям притаманна обережність, потреба у захисті з боку держави, консерватизм, страх осуду з боку свого соціуму.

Таким чином необхідний інтенсивний пошук і розробка на основі узагальнення накопиченого людством досвіду основних елементів духовного освоєння світу (світогляду, моралі, ідеології) і синтез їх у розвинену високоефективну систему національної свідомості.

1. Кресіна І. Свідомість і воля – основа нації // Розбудова держави. – 1998. – № 1/2.

Наук. кер. - Вандишев В.М., д.ф.н., професор